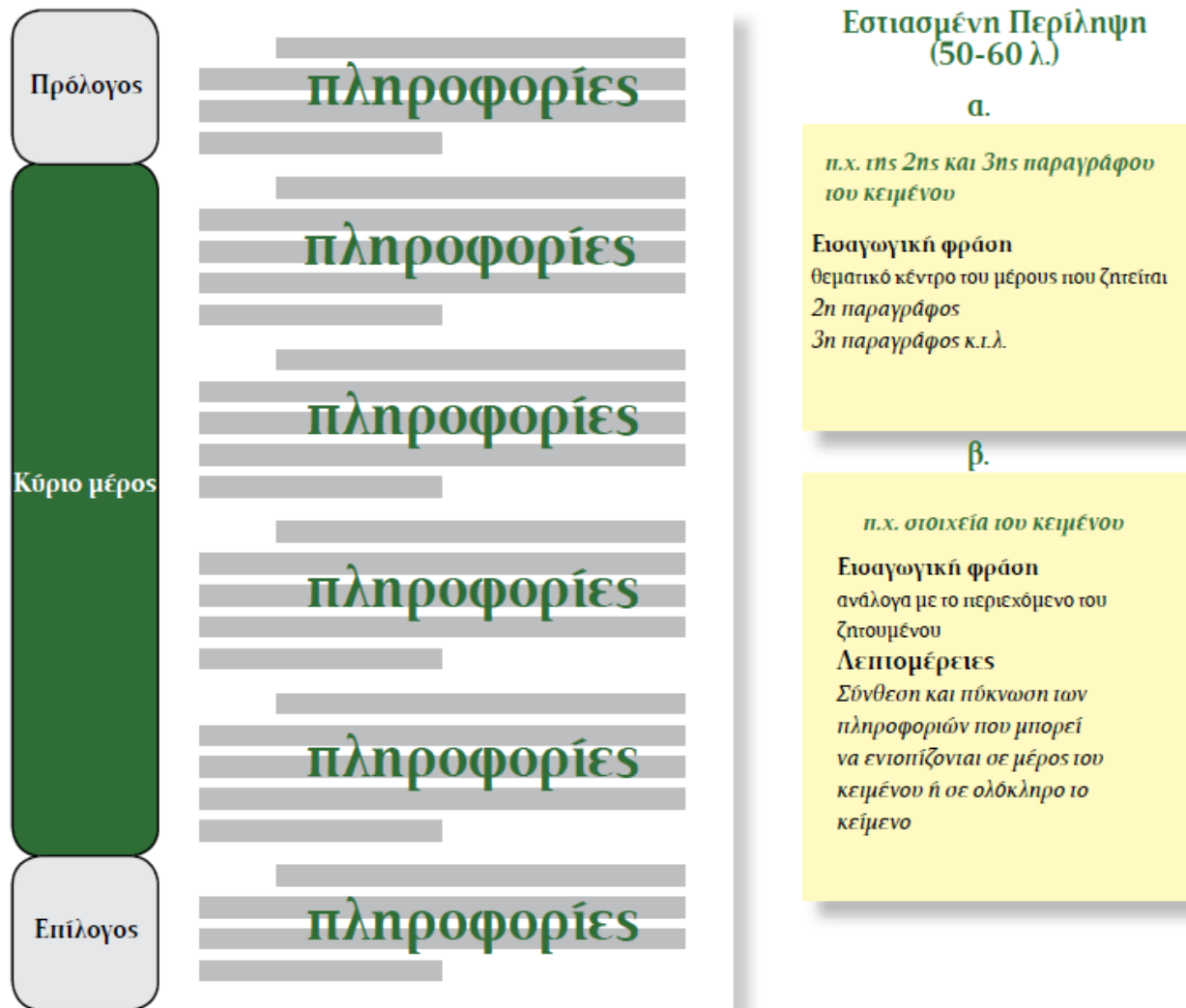

Εισαγωγική φράση μέρους του κειμένου και επικοινωνιακό πλαίσιο

Εισαγωγική φράση μέρους του κειμένου και επικοινωνιακό πλαίσιο

Μερικές διευκρινίσεις – σχολιασμός σχετικά με το «επικοινωνιακό πλαίσιο» και την «περιληπτική απόδοση μέρους του κειμένου»: (Απόσπασμα από διευκρινίσεις που εστάλσαν στους Εκπαιδευτικούς Φιλολόγους (ΠΕ02) Σχολείων Δ.Ε. Ηρακλείου Επιστημονικής Ευθύνης της Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 Β. Καλοκύρη Ηράκλειο, 17-12-2018 ,Αρ. Πρωτ.: Φ.2 /460)

" Σημειώσεις για την περίληψη στη Νέα Ελληνική Γλώσσα στο πλαίσιο του νέου τρόπου αξιολόγησης

Επισήμανση: Το μέρος του άρθρου (γενικότερα του κειμένου) που ζητάμε να γίνει περίληψη χρειάζεται να έχει νοηματική πληρότητα, π.χ. μπορούμε να ζητούμε παραγράφους που αφορούν σε επιμέρους νοηματικές ενότητες του θέματος που παρουσιάζεται στο κείμενο (όπως αίτια, συνέπειες, τρόπους αντιμετώπισης).

Σχόλια-διευκρινίσεις:

1. Αναφορικά με την καταγραφή του θεματικού κέντρου

Ερώτηση: Στην αρχή της περιληπτικής απόδοσης ενός μέρους του κειμένου πρέπει να γράφουν οι μαθητές/τριες το θεματικό κέντρο του όλου κειμένου και μετά να αναφερθούν στο «ζητούμενο μέρος του»;

Απάντηση: ΔΕΝ ζητάμε στην αξιολόγηση σύνδεση με τα προηγούμενα (ή με το όλον), με την έννοια ότι δεν είναι στόχος να κάνει ο μαθητής ... διπλή δουλειά (κανονική περίληψη και μάλιστα συμπυκνωμένη και παράλληλα περίληψη- κατανόηση μέρους...). Ο μαθητής δηλαδή αναφέρεται μόνο στο θεματικό κέντρο του μέρους που του ζητείται όχι στο όλο κείμενο (π.χ. αίτια ή συνέπειες ή προβλήματα κ.ά.)

Ερώτηση: Εφόσον ζητείται στην εκφώνηση να αποδοθεί περιληπτικά «μέρος» του όλου, ανιαπόκριση στο επικοινωνιακό πλαίσιο σημαίνει ότι πρέπει στην απάντησή τους οι μαθητές/τριες να περιλαμβάνουν εκφράσεις-«δείκτες» της σχέσης μέρους/όλου όπως: «παρουσιάζονται μεταξύ άλλων και»;

Απάντηση: Δεν είναι απαραίτητο. Δεχόμαστε τη διαφορετικότητα της αντίληψης, δεν τυποποιούμε την ποικιλία των πολλών και διαφορετικών «σωστών» απαντήσεων, αλλά αξιολογούμε τη γενική 'εικόνα' απάντησης που ανταποκρίνεται στο επικοινωνιακό πλαίσιο. Οι παραπάνω διαφορετικές εκδοχές απαντήσεων στοχεύουν να δείξουν ότι γίνονται δεκτές ως σωστές και απαντήσεις με δείκτες μέρους/ όλου και απαντήσεις που δεν περιλαμβάνουν τέτοιες φράσεις.

Ερώτηση: Στη διατύπωση της ερώτησης, πώς θα αναφερόμαστε / πώς θα αποδίδουμε το «ζητούμενο μέρος»; Δηλαδή, θα αναφερόμαστε στο «θέμα» που ζητείται να εντοπιστεί ή στις παραγράφους όπου υπάρχει ή και στα δύο;

Απάντηση: Ανάλογα με την περίπτωση, λειτουργούμε κατά την κρίση μας. Δεν υπάρχει ένας μόνο κατάλληλος τρόπος. Αν π.χ. το κείμενο είναι τύπου στοχαστικού δοκιμίου όπου το θέμα που πρέπει να εντοπίσουν οι μαθητές δεν αναφέρεται οργανωμένα αλλά διάσπαρτα στο κείμενο, «εν τη ρύμη» άλλων ζητημάτων (π.χ. οι συνέπειες ενός προβλήματος, κατά την περιγραφή των ιπυχών του προβλήματος) ή και συνακόλουθα είναι δύσκολο για τους μαθητές/τις μαθήτριες να το εντοπίσουν, μπορούμε και να το προσδιορίσουμε θεματικά (π.χ. εντοπίστε τις συνέπειες) και να προσδιορίσουμε τις συγκεκριμένες παραγράφους όπου οι μαθητές/τριες θα πρέπει να το αναζητήσουν και να το εντοπίσουν (π.χ. στην 2η και στην 4η παράγραφο). Από την άλλη πλευρά, αν πρόκειται για θέμα με σαφή δόμηση περιεχομένων, όπου είναι ξεκάθαρο το ζητούμενο,

μπορούμε να μην προσδιορίσουμε «το μέρος» (παραγράφους ή τμήματα λόγου εντός μιας παραγράφου κλπ). Κατά περίπτωση και σύμφωνα με την κρίση μας λειτουργούμε, με γνώμονα πάντα ότι δεν είναι σκοπός μας να «παγιδεύσουμε» τους μαθητές, αλλά να διαμορφώσουμε «το πλαίσιο του θέματος», προκειμένου να ελεγχθεί η ικανότητά τους για ανταπόκριση στο συγκεκριμένο ζητούμενο.

2. Αναφορικά με το επικοινωνιακό πλαίσιο

Για περισσότερη εξοικείωση με τα ζητούμενα, δίδω στη συνέχεια ένα παράδειγμα διατύπωσης επικοινωνιακού πλαισίου και ζήτησης μέρους του κειμένου στην περίληψη καθώς και ενδεικτικές διατυπώσεις απάντησης:

«Στην τάξη ασχολείστε κριτικά με το θέμα της χρήσης του διαδικτύου από τους νέους. Στο πλαίσιο της παρουσίας ερευνών και δημοσιευμάτων για το θέμα αυτό, αναλαμβάνετε να διαβάσετε το άρθρο [που σας δόθηκε] και να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας και στις συμμαθήτριάς σας περιληπτικά το νόημα των τριών τελευταίων παραγράφων του.»

Ενδεικτικές απαντήσεις [αν το περιεχόμενο των παραγράφων είναι: τρόποι για αντιμετώπιση της κατάχρησης του διαδικτύου από τους νέους]:

1. Στο άρθρο «...» που διάβασα παρουσιάζονται μεταξύ άλλων και τρόποι για αντιμετώπιση της κατάχρησης του διαδικτύου από τους νέους].
 2. Στο άρθρο «...» που διάβασα αναφέρονται τρόποι για αντιμετώπιση της κατάχρησης του διαδικτύου από τους νέους.
- Στο παράδειγμά μας χρησιμοποιήσαμε το άρθρο [=το αδιάκτο κείμενο] που δώσαμε στους μαθητές για επεξεργασία ως «το άρθρο που (υποτίθεται) αναλαμβάνουν να διαβάσουν και στη συνέχεια να παρουσιάσουν ένα μέρος του στην τάξη τους».
 - Μπορούμε να θέσουμε ένα οικείο για τους μαθητές και τις μαθήτρες «επικοινωνιακό πλαίσιο», αναφερόμενοι σε μια «ερευνητική διαδικασία», δηλαδή ενασχόληση της τάξης με ένα θέμα, στο πλαίσιο του οποίου οι μαθητές αναλαμβάνουν να διαβάσουν κάτι σχετικό π.χ. ένα άρθρο και να παρουσιάσουν περιληπτικά ένα μέρος του (το οποίο έγραψαν πρώτα και το παρουσιάζουν στη συνέχεια στην τάξη, στους συμμαθητές τους). Με δυο λόγια, δίδεται το επικοινωνιακό πλαίσιο «παρουσίαση στην τάξη», ώστε ο «λόγος» των μαθητών/τριών [να πρέπει] να ανταποκρίνεται σε τέτοια περίπτωση επικοινωνίας (τάξη-καθηγητής-μάθημα-συμμαθητές-λύκειο).

Ερώτηση: Μπορεί ο μαθητής να απαντήσει σε πρώτο πρόσωπο;

Απάντηση: Ναι, μπορεί, κατά περίπτωση, όπως φαίνεται και από το παραπάνω παράδειγμα απάντησης που έδωσα και από άλλα σχετικά παραδείγματα που έχουν δοθεί από Συμβούλους του ΙΕΠ. Λεχόμαστε, ακόμη, κάθε απάντηση των μαθητών/τριών, εφόσον το ύφος και η διατύπωση λόγου ανταποκρίνεται στο πλαίσιο επικοινωνίας που τους έχει τεθεί.

Ερώτηση: Η αποφυγή τυποποιημένων και στερεότυπων «σωσιών» απαντήσεων, σημαίνει ότι στην τάξη, κατά τη «διδασκαλία» δεν δίνουμε στους μαθητές παραδείγματα διατυπώσεων όταν μας ρωτούν αμήχανα, ειδικά στην αρχή της προσέγγισης τέτοιας άσκησης, «και πώς να το πούμε», «και πώς δηλαδή θα ανταποκριθούμε σε αυτό το επικοινωνιακό πλαίσιο» κλπ;

Απάντηση: Και βέβαια ενδείκνυται να απαντάμε και να βοηθάμε τους μαθητές/τριες να «μυηθούν» εκφραστικά στην «ανταπόκριση στο επικοινωνιακό πλαίσιο» και στην «περιληπτική απόδοση μέρους του όλου». Άλλο η εξοικείωση, η εξάσκηση, η «διδασκαλία» προς τους μαθητές και άλλο η προσδοκία συγκεκριμένων απαντήσεων (τυποποιημένων διατυπώσεων, στερεότυπων εκφράσεων). Αποδεχόμαστε κάθε απάντηση που μπορεί να δοθεί στο δεδομένο πλαίσιο επικοινωνίας. Με άλλα λόγια: Στη διδασκαλία

μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές να ξεφύγουν από την αμηχανία του «πώς να αρχίσουν», λέγοντάς τους ή βοηθώντας τους να βρουν κατάλληλες φράσεις, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΤΙΣ ΑΝΑΖΗΤΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΩΣ «ΚΡΙΤΗΡΙΟ» ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑΣ. Μπορεί να διδάσκουμε φράσεις «διευκόλυνσης», αλλά δεν τις ζητάμε στην αξιολόγηση ως κριτήρια βαθμού, γιατί και πάλι θα καταλήξουμε σε... τυπολατρία, ακυρώνοντας τελικά την άσκηση κατανόησης και μετατρέποντάς της σε σχολαστική τυποκρατική άσκηση.

3. Αναφορικά με το ύφος

Ερώτηση: Τι απάντηση περιμένω ως Φιλολόγος-καθηγητής-βαθμολογητής «σε ανταπόκριση προς το επικοινωνιακό πλαίσιο»;

Απάντηση: Οι απαντήσεις αναμένεται να είναι σε ύφος λόγου κατάλληλο για το πλαίσιο επικοινωνίας, χωρίς ωστόσο να... αναπαράγουμε ή να δημιουργήσουμε (ως βαθμολογητές/εξεταστές) «τυποποιημένες εκφραστικές φόρμες» (ενώ στόχος είναι να ξεφύγουμε από τον τυποποιημένο λόγο των πανελλαδικών εξετάσεων, που εντέλει χρησιμεύει μόνο για τις εξετάσεις, χωρίς να αφήνει περιθώρια προσωπικής έκφρασης άλλης από τις γνωστές και αναμενόμενες στις εξετάσεις. Εκλαμβάνεται ως σωστή κάθε διατύπωση που ακούγεται εύλογη από μαθητές στο πλαίσιο του συγκεκριμένου πλαισίου επικοινωνίας. Στην περίπτωση του παραδείγματός μας, δεκτή και σωστή είναι κάθε απάντηση που ανταποκρίνεται ως ύφος λόγου και γενικότερη άρθρωση λόγου επί του θέματος στο επικοινωνιακό πλαίσιο «τάξη-καθηγητής-μάθημα-συμμαθητές-λύκειο».

4. Αναφορικά με την προσφώνηση

Ερώτηση: Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, εφόσον ο μαθητής/η μαθήτρια θα παρουσιάσει στους συμμαθητές του στην τάξη την περιληπτική απόδοση αυτού του άρθρου πρέπει να θεωρήσουμε απαραίτητη την προσφώνηση προς αυτούς (Αγαπητοί συμμαθητές κ.ά);

Απάντηση: Δεν πρέπει να επιβάλουμε ανοίκειο («τυπικό» και «τυποποιημένο») ύφος λόγου και «πάγιες»/τυποποιημένες διατυπώσεις. As διερωτηθούμε, δηλαδή, αν, ακόμη και «στο κλίμα της ευπρέπειας» στη σχολική τάξη, συνηθίζουν οι μαθητές στις παρουσιάσεις τους σχετικά με άρθρα, βιβλία κ.ά. να απευθύνουν προσφώνηση προς τους συμμαθητές τους. Κοινή μάλλον είναι η διαπίστωση πως «δεν είθισται», δεν ακούγεται «φυσικό» στο πλαίσιο αυτό. As μην τυποποιούμε τις απαντήσεις τους, ωθώντας σε στερεότυπες γλωσσικές φόρμες, που ενδεχομένως θα ταίριαζαν σε άλλο επικοινωνιακό πλαίσιο (π.χ. σε ομιλία τους σε ευρύτερο κοινό ή ευρύτερη εκδήλωση κ.ά.)

Πλασιό επικοινωνιακό πλαίσιο (Κώστας Αγγελάκος, Νέα Παιδεία, τ. 170)

"Το μόνο που διαπιστώνεται και, δυστυχώς, προτείνεται από κάποιους και υιοθετείται άκριτα από μεgalόσχημα εκπαιδευτήρια, είναι η ένταξη ενός πλαστού επικοινωνιακού πλαισίου στην πληροφοριακή αυτή περίληψη με τη μορφή προσφώνησης ή επιφώνησης (αν πρόκειται π.χ. για αρχικό κείμενο ομιλίας) ή με τη μορφή τίτλου (αν πρόκειται για άρθρο). Οι προσθήκες αυτές, μεταφέρονται κατ' αναλογία προς τις αντίστοιχες προσφωνήσεις ή τίτλους στην παραγωγή λόγου οι οποίες συνδέονται με τη μορφή του τυποποιημένου είδους κειμένου που γράφουν οι μαθητές στις εξετάσεις. Στην πληροφοριακή περίληψη, όμως, και ιδιαίτερα στην σύντομη περίληψη των 60 λέξεων πέραν του ότι είναι περιττές, φαντάζουν και γραφικές ως ενδείξεις που δεν σχετίζονται καθόλου με το κειμενικό είδος που υποδύεται ότι γράφει ο συντάκτης της περίληψης!!"

Προσφώνηση στην περίληψη; Εκτός επικοινωνιακού πλαισίου!

“Ένα από τα θετικά του νέου τρόπου αξιολόγησης / διαγωνίσματος (και όχι το πιο σημαντικό) είναι η υπέρβαση της σύγχυσης που έχει προκληθεί τον τελευταίο καιρό σχετικά με το ζήτημα του επικοινωνιακού πλαισίου στην περίληψη. Πρόκειται για μια συζήτηση που δεν είναι μόνο αποπροσανατολιστική (με την έννοια ότι επικαλύπτει άλλα σημαντικά κριτήρια μιας καλής περίληψης, όπως η συνεκτικότητα των ιδεών, η απόδοση των νοημάτων, η πυκνότητα του λόγου κ.ά.) αλλά και χωρίς πραγματικό νόημα. Και αυτό γιατί το κλίμα της σχολικής τάξης του ελληνικού σχολείου εν έτει 2019 καθιστά αφύσικη οποιαδήποτε προσφώνηση της μορφής « Αγαπητοί συμμαθητές » κ.λπ. Εάν επικοινωνιακό πλαίσιο σημαίνει ποιος μιλάει και σε ποιον, τότε να έχουμε στο μυαλό μας ότι, όταν μιλά ένας μαθητής σε μια τάξη 20 συνομηλίκων του, με πολλούς από τους οποίους είναι φίλος, ή τους οποίους συναναστρέφεται καθημερινά χρησιμοποιώντας το ύφος του νεανικού λόγου, δεν είναι φυσικό να χρησιμοποιεί αντίστοιχες προσφωνήσεις. Μια τέτοια προσφώνηση εκπέμπει μήνυμα τυπικότητας, απόστασης, συμβατικότητας, που δεν έχει καμία σχέση με την οικειότητα και τον αυθορμητισμό που επικρατούν στη σημερινή σχολική τάξη. Επομένως, τέτοιες προσφωνήσεις είναι στην παραγματοποίηση... εκτός επικοινωνιακού πλαισίου.”

www.palaiopoli.wordpress.com